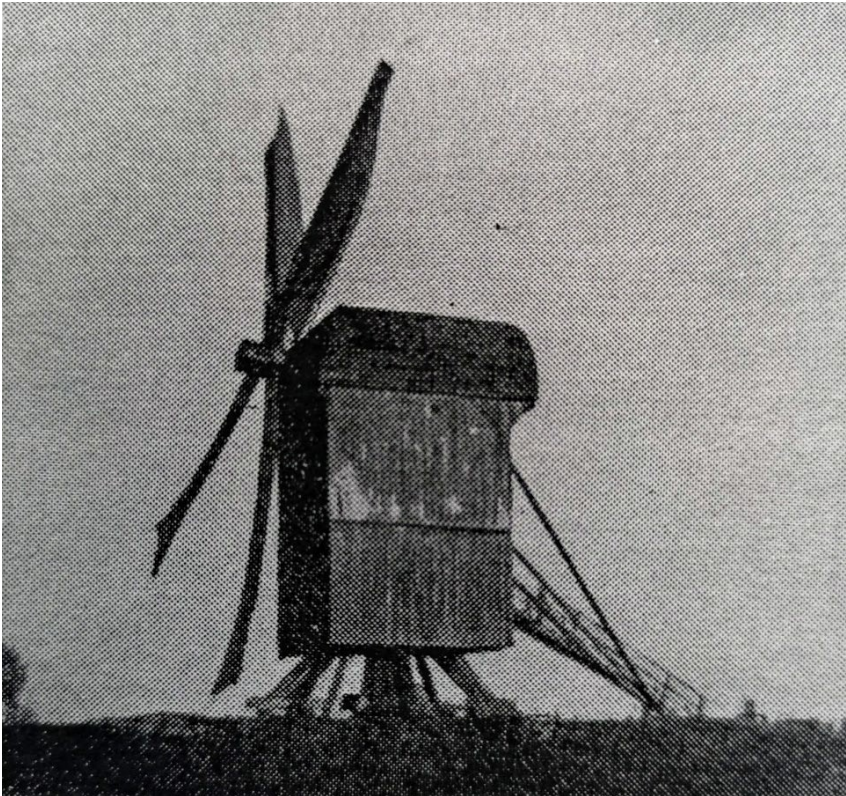

Nr. 3, september 2021

Artikel: Om Karlstrup sogn

Referat fra generalforsamlingen 2021

Arrangement: Foredrag om Vasegården i november

Referat fra vores generalforsamling

På vores generalforsamling den 14. juni 2021 var der både genvalg og nyvalg til bestyrelsen og på et møde den 25/6 konstituerede bestyrelsen sig som følger:

Formand Tonny Lauridsen, næstformand Kirsten Kurland, kasserer Lis Hansen, sekretær Bent Pedersen samt bestyrelsesmedlem Inger-Hanne Christensen.

Der var i øvrigt et pænt fremmøde til generalforsamlingen, som var blevet flyttet flere gange, senest fra foråret til 14. juni på grund af Covid 19 – restriktioner og nu fik vi også ændret i vores vedtægter, noget som banken kræver i henhold til gældende love.

Og nu, efter ca. 2½ års Corona eller Covid 19, som det vist rettelig hedder, åbnes der igen op grundet, at mange efterhånden er blevet vaccineret de 2 gange, der kræves for at opnå den immunitet som myndighederne for nuværende forlanger.

Næste arrangement:

Foredrag om Vasegården

Onsdag den 3. november, kl. 19.00

Indbydelse til foredrag om Vasegården, Karlstrup, som lå ud til Tåstrupvej, indtil udviklingen gjorde, at den blev revet ned,

ved Jack Vasegaard Østervemb
i Store sal i Solrød Aktivitets- og Frivilligcenter,
Solrød Center 85

Vi slutter af med et lille traktement...

Nu begynder en lille serie der handler om Karlstrup Sogn. Den er skrevet af lærer V. Mortensen og er fra en tid hvor mange lærere brugte timer på at finde ud af sognets historie. Jeg har ofte hørt mennesker efterspørge noget sådant stof fra Karlstrup og her er det så. Vi kommer nok til at springe noget over hist og her, men jeg har den fulde historie hvis...

KARLSTRUP SOGN AF V. MORTENSEN

I årbogen 1938 – 39 findes min beskrivelse af Karlslunde Sogn, men dengang nåede jeg ikke at få annekset Karlstrup med. Da dette var et almindeligt ønske også at få dette sogns historie, fremkommer her, hvad jeg siden har samlet derom. Blandt dem, der beredvilligt har hjulpet mig med oplysninger, må særlig nævnes gartner P. Nielsen, Karlstrup Strand, der som indfødt og selv historisk interesseret har givet mange gode oplysninger, for hvilke jeg her udtaler min tak.

Manuskriptet, der indeholder flere enkeltheder af sognets historie, vil blive overladt til Karlstrup Bibliotek.

HENVISNINGER

Trap: Danmark. – L. Both: Danmark I. 1871

Sterm: Kjøbenhavns Amt. 1836.

Danmarks geologiske Undersøgelser. II R. Nr. 6. 1897.

Kirkebøger for Karlslunde 1645 – 1815. (Landsarkivet).

Synodalia rescrita in usum pastorum Carlslundæ. (Karlslunde Sognekalds Arkiv.)

Franziska Carlsen: Gammel Kjøgegaard og Omegn.

Danmarks Kirker. Københavns Amt. Udg. Af Nationalmuseet.

J. P. Mynsters Visitatsdagbøger. Ved Bjørn Kornerup. 1937.

Th. Fausbøl: Korporalskroen. (Manuskript til kroejer Crusø.)

H. Zangenberg: Karlstrup Vejr mølles historie. Manuskript til Møller Chr. Olsen ved Møllens salg. 1922.

Karlstrup Skoles inventarieprotokol. 1820 – 1897

Karlstrup Skoles Dokumentprotokol. 1820 – 1897.

Sognenavn. Det middelalderlige Kaxtorp. Natur. Oldtidsminder. Veje. Historiske Begivenheder.

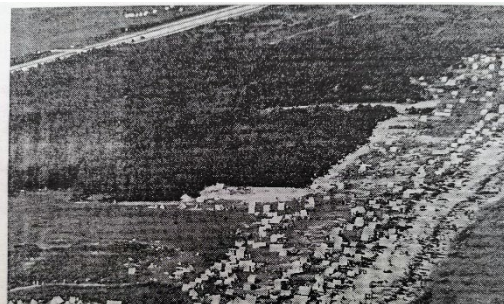
Karlstrup sogn i Tune Herred, Gl. Roskilde Amt, omgives mod nord af Karlslunde, mod vest af Snoldelev, mod syd af Sol(le)rød sogn og mod øst af Køge Bugt. Nogle år senere nævnes ridderen Abraham Brodersøn på Kaxtorp, der tilkøbte sig en gård i Karlslunde og i et dokument fra 1391 nævnes en Hergolus i Kaxtorppæ.

Sognets navn skrives også Kagstrup (udtales Kaustруп) hvilket kalkværket stadig bruger og det kunne jo også godt tydes som en afledning af det gamle navn: Caxtorp-Kagstrup. Kirkebogen fra 1645, men i markbogen 1682 rettes flere steder Carlstrup og Karlstrup til Cagstrup og Kagstrup.

Kaxtorp i middelalderen.

Det middelalderlige Kaxtorp har muligvis været den gård (Borg), omgivet af volde og grave, der siges at have stået på banken nord for kirken. Om denne banke er der forskellige sagn; ifølge det ene skal her i Gorm den Gamles tid, da den daværende eng var en vig af Køge Bugt, en sørøver ved navn Kalf Skurfå have haft tilhold og herfra stak han i søen for at plyndre de rigtladede skuder, der stævnedes til og fra Øresund, indtil han omsider udvandrede for i forening med en anden viking, Thorér Tveskæg (Træskæg), at søge sin lykke på Orkneyøerne. Efter et andet sagn skal Kalf være begravet i kirkebakken. Der siges også, at det murværk, der af og til er fundet i banken, skulle være rester af en gammel kirke, som man havde begyndt at bygge, men nisserne – højfolket fra oldtidshøjen – flyttede stenene hen til kirkens nuværende plads og tvang derved folkene til at bygge kirken dér. Hvorom alting er, så er det afgjort, at der har stået bygninger på banken nord for kirken. I sin indberetning 1755 skriver pastor Lorentzen: "Ved Carlstrup kirke er, nordenfor, tæt ved en høj, hvorpå der i gamle dage har stået en bygning, som Rudera deraf nok har givet tilkende, men er nu intet andet end en banke. Det er ej længe siden, at der stod mange frugttræer i det ene vænge på højen, som ikke af sig selv, men ved menneskelige hænder er ligesom en opkasted vold eller liden skanse. Dette må have været Carls Torp og kirken haver nok før reformationen ikkun været et Capell. Den her omtalte høj må altså ikke forveksles med oldtidshøjen øst for kirken.

Ved nutidsgravninger er der påvist flere brandtomter både nord, nordvest og vest for kirken. I 1929 foretog ejeren af jorden (Ole Hansen) nogle prøvegravninger. Der fandtes brandsort jord i store klumper; alle større sten bar mærker af ild og var skøre. Overalt lå stumper af munkesten og samlinger af kalkpuds; der fandtes knogler af hest og svin. Der er også fundet jernstumper af redskaber, samt et stykke brolægning og ud mod en lavning, der minder om en voldgrav, fandtes et stykkestensætning af kampesten. Endelig er der fundet en udenlandsk sølv mønt og kobber mønter fra Chr. IV; disse kunne jo hidrøre fra den øverste vandmølle. Hele banken her venter således på en omfattende undersøgelse under kyndig ledelse. Muligvis kan det, der bærer mærker af brand, henføres til svenskekrigen, da vejrmøllen også blev afbrændt.

1 Luftbillede af stranden med den fredede Strandpark og teltlejr samt et stykke af betonvejen

Natur

Langs med Køge Bugt går gennem hele sognet sandbræmmen Jernen, der nogle steder er bevokset med lyng og nåletræer. Heraf lod Gammel Køgegård (Carlsen-Langes Legat) i 1928 ved en storstilet gave udlægge og indhegne et areal på godt 3 hektar til fredet areal (med hartkorn 3 skæpper, 2 fjerdingkar, 2½ album). I fredningsbestemmelserne udtales, at man ønsker at bevare stedets skønhed og ejendommelighed til bedste for almenheden. Arealet må ikke bebygges, opdyrkes eller beplantes ud over, hvad der følger af sædvanlig forstmæssig behandling af den nuværende plantage, som sædvanlig kaldes Trylleskoven. Badning er tilladt, dog efter nærmere bestemte ordensregler. På hele arealet skal dyre- og planteverdenen være fredet.

Efter at det hidtil herskende forbud mod bebyggelse af Gammel Køgegårds øvrige strandarealer var blevet ophævet, opførtes der snart mange sommerhuse og Karlstrup Strand blev hurtigt et søgt sted lige som de tilstødende sogne Karlslunde og Sollerød. Ret syd for det fredede areal fremstod nu badhotellet Tryllervælde indrettet af restauratør Jensen Arnsø,

Roskilde og efter at færdselen på den nyanlagte betonvej var påbegyndt i 1933, tog byggeriet her ude særlig fart.

Indenfor Jernen og Betonvejen ligger en række enge og moser med tørveskær, således Vaseeng og Engstrup Mose. I tørven er fundet knogler af oldtids tamsvin, hjorte og bæver. Herfra hæver terrænet sig jævnt mod vest til 23 m. ved skolen, 26 m. ved Kirkehøj og 34 m. ved Bakkegården nord for kirken. Denne gårds jord skråner atter mod nord ned til den dalsænkning, der danner grænsen til Karlsrunder sogn. Her findes to store grusgrave, hvorfra der gennem mange år er hentet masser af grus og sten både til kommunens veje og landevejen. En stor sten herfra står i Karlsrunder skolegård som Grundlovssten, en anden ved gadekæret som Fredssten. Lige øst for denne store grusgrav blev i 1935 anlagt et mørtelværk.

Sognets agerjord er gennemgående så frugtbar, at den var med i konkurrencen i 1844 om Danmarks normaljord, hvor Karlsrunder sejrede. Sognets areal er 683 ha. (ca. 1237 tdr.) hvoraf vandareal 3, tørvemoser 5, hartkorn 134 tdr.

Oldtidsminder.

At sognet har været beboet i oldtiden, ses af de bevarede gravhøje og de, om end få, oldsager, der er fundet. Der ses endnu 3 høje, der alle er fredede. Ret udenfor kirkegårdens østmur er en 4 meter høj gravhøj, kirkehøj (Matr. Nr.7), der med sin fordybning foroven bærer spor af, at der er gravet i den. Et gammelt sagn fortæller, at da nogle karle engang gravede i den, stødte de på en stor jernkiste; men just som de ville løfte den op, så de et brandskær inde over byen; de ilede derind, men der var ingen ild og da de kom tilbage til højen, var der heller ingen kiste at finde. De to andre høje står mellem byen og landevejen på matr.nr. 9 og 10.

På matr.nr. 21, hvor stubmøllen stod til 1922, har der også været en høj. Herom skriver pastor Aulum i sin indberetning i 1809: "Ungefær 2000'de fra kirken ligger Carlstrup vej- og vandmølle, hvor den (i 1795) afdøde Peder Sørensen for en tid af 40 år lod sløjfe en stor bank for derpå at bygge en ny stor mølle og i samme bank eller høj fandt man da en muret grav, hvorudi et skelette af ualmindelig længde, et sværd, en stridsøkse, en offerkniv m.m., der i min formandstid (1768-98), så vidt jeg ved, blev opleveret til Amtstuen i Roskilde, men hvor disse oldsager for nærværende tid har deres opholdssted, ved jeg ikke". Da pladsen efter stubmøllens fjernelse i 1922 blev planeret, fandtes mange større sten og der var en rest

af et stensat gravkammer. En sten herfra står ved linden i Karlslunde skolegård som Ansgarstenen (826).

På kalkværksgårdens mark (Matr. nr. 4a) er der også sløjfet en høj og det fortælles, at en ung husmand, der deltog i arbejdet, blev syg deraf og kom sig aldrig.

På matr.nr. 8 stod Følhøj (Fyllehøj) der også er sløjfet, men spores endnu ved en lav højnelse lige ved Møllevejen.

I højen på matr. 9 har der været gravet og den indleverede guldring er muligvis derfra. Fra denne høj hørtes engang en stærk buldren, som kunne tyde på, at gravkammeret er faldet sammen.

Ifølge de gamle marknavne har der været flere høje, således Tværhøj, Tærnehøj, Store og lille Vehrøj, der alle er sløjfede.

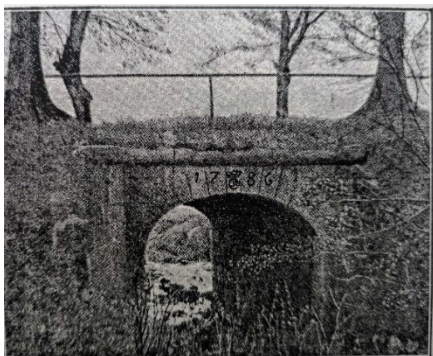
På matr.nr. 6 fandtes i 1904 et forstyrret gravkammer.

I engen i strandmarken er fundet oldtids værksted med mængder af flinteffald.

Til Nationalmuseet er fra sognet indsendt følgende: En planke til en stenøkse, 20 cm. lang, en pren, dannet af en flækket rørknogle, fundet ved uddybning af et vandløb; en lille spiralfingerring af guld med tre omgange, fundet i et forstyrret gravkammer.

Disse gravhøje så vel som de fleste i Tune Herred er hovedsagelig fra bronzealderen; de samler sig i to striber, af hvilke den østlige strækker sig fra Sollerød gennem Karlstrup og Karlslunde. Det synes efter nye iagttagelser, at disse gravhøjes beliggenhed viser retningen af oldtidens vejforbindelser.

Veje.

Landevejen og sognevejen. Den gamle færdselsvej langs stranden afløstes i 1780'erne af landevejen Klovtofte – Køge. Stenkiste over møllebækken ved Korporalskroen har årstallet 1786. Den var amtsvej; men der har før den været en sognevej; ifølge kirkebogen omkom Rasmus Ibsøn d. 7. januar 1756 på ”den nye Kjøgevej” ved at vælte med en ny fjællevogn. Den gamle

strandvej sorterede under amtet til 1828, da en skrivelse fra amtet meddeler,

at ”den del af den såkaldte Gl. Kjøge Landevej, som strækker sig fra Skillingskroen til Hundiejevejen, aflægges og anses som det offentlige uvedkommende”. Men endnu i mange år brugtes den af kvægdrivere på deres vej til København. I 1786 udkom en forordning om, at der på alle landeveje, for hver mil, skulle opsættes en bom, hvor der skulle betales passagepenge for alle køretøjer, ryttere og kreaturtræk. Kun kongelige vogne og vogne med varer til hoffet var fritagne. Pengene skulle bruges til vejens vedligeholdelse. For en bondevogn var bompengene 2 skilling, for andre vogne 4 skilling, en rytter 2 skilling, heste og hornkvæg 1 skilling, 4 får, lam eller svin 1 skilling. – Bommene blev gerne forpagtet ud og det regnedes for en god forretning at være bommand. Hvis nogen vægrede sig ved at betale, eller hvis der kom flere samtidig, lod bommanden bommen gå ned og spærrede dermed vejen. I Karlstrup kom en sådan bom lidt syd for 4 milspælen (matr. 13) en mil syd for den i Kildebrønde.

Bommænd:

1. Anders Nielsen.
2. Niels Hansen, død d. 2. marts 1825, 52 år; han væltede med et skovlæs og døde på stedet, gift med Mette Larsdatter, død d. 6. marts 1858 (79 år).
3. Peder Larsen, født 1800, død 1831, gift 1826 med formandens enke, som beholdt forpagtningen af bommen til den blev nedlagt i 1854 samtidig med de fleste andre. Huset senere nedrevet.

I årene fra landevejens anlæggelse til udskiftningen var der led for vejen ved sogneskellene og de vejfarende havde pligt til at åbne og lukke dem. Den ny landevej var 30 alen bred, strandvejen 22 alen. Der kom nu en vej fra byens midte ud til landvejen lidt syd for 4 mils stenen; den kaldtes Køgevejen og var som de andre byveje 12 alen bred. Sognet havde nu 9 byveje at vedligeholde. Græsset langs dem bortsolgtes hvert år ved auktion. I 1862 betales for Køgevejen 3 mark, Møllevejen 3 mark, Kirkevejen 4 skilling, Hastrupvejen 1 rigsdaler, Sollerødvejen 3 mark, gaderne 28 skilling for at slå og bortkøre græsset, Strandvejen 3 mark, Hovengsvejen 2 mark og Mosevejen 2 mark. – Midt i byen var gadekæret (der nu er opfyldt) og byens brønd, hvor alle havde lov til at hente vand. I denne fandtes en sommerdag 1688 et spædt barn, som var ”myrdet og nedkastet af en slem moder, endnu ubekendt”, skriver kirkebogen. Fra byens nordvestre hjørne har der fra gammel tid ført en sti ud til kirken.

Historiske begivenheder.

Byjorden har fra gammel tid tilhørt Gl. Køgegård, så at både bønderne og møllerne var fæstere. 14. juni 1651 skiftede godsejeren, rigsråd Christen Albertsen Skeel, mellem sine børn deres mødrearv. Af børnenes hedebugods fik Chr. Skeel Kagstrup by og noget gods i Skidenskjensved (Lille Skensved) til mageskifte for Gjeldskovgaard og gods på Fyn, som børnene fik og måtte betale faderen, hvad denne ejendom var mere værd end Kagstrup by og godset i Skensved, hvilket hr. Skeel nu lagde under Gl. Køgegård. Han bestemte, at Kagstrup bymænd, uagtet de hørte under Gl. Køgegård, dog skulle slå græsset på engene ved byen og køre nogle læs til Gunderup og Vallø, hvorimod børnenes bønder herfra og til Rudholt skulle slå og køre lige så mange læs fra Gl. Køgegårds enge til gården, som Kagstrup mænd kørte til børnenes gårde. Men de Kagstrup bymænd havde megen uafhængighedsfølelse og viste sig ofte opsætsige og modvillige overfor herskabet.

22. august 1707 overfaldt de således ridefoged Jacob Larsen på Køge gade. Bønderne havde været på hovarbejde og var derefter gået ind i byen til Cathrine, salig Poul Svendsens enke, som holdt værtshus og her ventede de på ridefogeden, som var ridende til byen. Efter vidners udsagn havde en af bymændene sagt, at de havde overlagt at overfalde ridefogeden og det skete da også, da han holdt udenfor værtshuset og talte med Cathrines søn. Fire kagstrupmænd kom ud og trængte ind på ham; og da han sagde til dem, at de skulle holde sig fra hans hest, da han ikke ville have noget med dem at bestille, svarede en af dem: ”Jeg har ydet mit landgilde og har ikke behov at gå af vejen”. Endnu en gang sagde Jacob: ”Vær fra min hest”, og da de desuagtet trængte ind på ham, slog han efter dem med sin pisk, som en af dem tog fra ham; to mænd tog fat i hans hest, hver på sin side og de andre slog ham med knipler og svøbeskafter, til de fik ham ned på siden af hesten og rev hans hat og paryk af ham. Endelig fik han sin pistol løs og skød efter dem, dog uden at ramme. Førrend kagstrupperne havde fået ham helt ned af hesten, kom en del køgeborgere til og hjalp ham, så han slap bort, men med et blodigt ansigt. Først i september 1708 pådømtes denne sag således, at de fire mænd fra Kagstrup, som havde forgrebet sig på ridefogeden, burde bøde efter lovens 6. bogs 24. artikel med voldsbøder; men da ridefogeden forlangte, at de skulle dømmes fra deres gårdfæste og straffes med arbejde i Kastellet, om kommandanten ville tillade det, eller også sidde på vand og brød i 4 uger, foruden at betale processens omkostninger, så blev det herved, medmindre herskabet ville frigive dem. Om dette skete, ses ikke.

I 1715 havde forpagterske Anne Margrethe Barnekow på Gl. Køgegård en retssag med bymændene, fordi de var opsætsige og ikke ville gøre deres hovarbejde med sædens rensning. Samme år havde de en sag med kongen, fordi de havde taget noget hø på Engstrup mose, der dengang hørte under Vallø, som kongen ejede. Sagen gik bønderne imod.

I 1719 overfaldt en bonde fra Kagstrup Vallø Postkusk ved Korporalskroen. Det fortælles også, at dengang kirken hørte under Benzonseje (Risbyholm), var bønderne uvillige til at køre helt op til gården med tiendekornet og så væltede de læssene af, så snart de nåede gårdens markgrænse, fordi der stod i deres papirer, at de kun skulle køre én mil med kornet.

I 1759 brændte to gårde i Kagstrup, som et slet menneske havde sat ild på. Herskabet byggede dem op igen for 408 rigsdaler.

I 1785 blev der begået et tyveri i byen, som ikke kunne opklares. For at befri sig for indbyrdes mistanke samledes bymændene og spiste salt og brød i Den Treenige Guds navn. Dette var imidlertid i strid med loven, hvorfor sagen blev indberettet og i cancelliskrivelse af 9. april 1785 til stiftsøvrigheden udtaltes, at bønderne for denne gang måtte befries for straf, men at denne deres forseelse skulle dem af præsten i en prædiken foreholdes, hvilket også skete ved provst Aulum.

En henrettelse.

21. juli 1646 blev Oluf Jørgensen fra Karlstrup halshugget på Tune gade, fordi han dér, halvandet år forud, i svenskekrigens tid, havde begået manddrab på Arvid Byrgesen. Der må have været formildende omstændigheder, idet lensmanden tillod, at den henrettede blev begravet på Karlstrup kirkegård.

Et hittebarn.

11. november 1647, da klokkeren skulle ringe aftensang, fandt han i kirketårnet et spædt pigebarn henlagt. Han tog det med hjem og en husmandskone, Birgitte Jyde tog sig af det og lovede at beholde det mod en rimelig betaling. Barnet blev kirkedøbt med navnet Dorethe; 2 mænd og 4 kvinder var faddere. Da Dorethe døde 5 år efter, skrev præsten: ”Gud har sjælen og han straffe den forbandede moder, om hun endnu lever. Fader og moder, I er derved faldet i den retfærdige Guds vrede hænder”.

Høj alder.

I 1647 blev Jens Hansen begravet, aldeles mæt af dage. Han havde i 15 år haft en tarmsygdom, som nu havde taget overhånd; han beredte sig christelig til døden og blev 102½ år.

I 1726, fastelavnssøndag, blev en gammel mand begravet. Hans navn var Peder Berthelsen og han sagde sig at være 103 år. Han var fra Kattinge og blev ført om for at tigge; han kom næsten død til Karlstrup. Præsten skrev: ”Det er Gud bedre det! en slet anstalt for sådanne gamle fattige, at de ikke må dø i stilhed og ro”.

Der var endnu intet ordnet fattigvæsen og gang på gang fortæller kirkebogen om sådanne omvankende fattige, som kom syge og elendige ind på en gård, hvor man tog sig venligt af dem og hvor de så kort efter døde.

Epidemier

har flere gange hærget sognet, hvor især børnekopperne har taget mange småbørn. I 1656 – 58 døde 16 børn af småkopper og pest. I 1690 – 92 døde 15 og i 1705 døde 16 børn under 5 år. Derimod holdt pesten sig alene til kroen.

Allerede lang tilbage i tiden havde Karlstrup sin jordemoder. I 1657 døde således Ane Jep Pedersens, 80 år. ”Hun havde, siger kirkebogen, været bokvinde (gårdmandskone) i 48 år, enke i 14 år. Havde ved Guds hjælp hjulpet mange mennesker til verden, både inden- og udenbys. Gud give hende det evige liv. Amen”. Senere boede jordemoderen i Sollerød. Først 100 år senere fik man eksaminerede jordemødre på landet. Fødselen af et dødfødt barn krævede en særlig indberetning til kirkebogen. I 1813 skrives således: ”Slimen taget af munden, brystet gnedet, navlesnoren opløst, - lagt i varmt bad, bestående af olie og vand, en rødløg holden for næsen. Børstet under fødderne og langs ryggen med en børste, derpå et slag for sædet. Blæst i det for at komme åndedrættet i gang, dernæst et lavement; men befandtes ikke livstegn, som skal bevidnes af examineret jordemoder Karen Jensdtr af Sollerød. Som vidner: To kvinder”.

Krigstider

Under svenskekrigen 1658 – 60 led Karlstrup by meget. Møllen blev afbrændt og flere gårde enten brændt eller nedbrudt, for at fjenden kunne føre tømmeret ind til deres lejr ved Brønshøj. Hvad de har røvet af inventar

og fourage, har vi ingen beretning om, men godssets arkiv beretter, at bønderne blev meget forarmede, men under Birgitte Skeel og hendes mands gode styrelse kom de efterhånden til kræfter igen. Om sognets præst, Peder Corfitzen, fortælles, at han i sin studietid i Sorø havde truffet den svenske prins Carl Gustav og af ham fået det løfte, at hvis han nogensinde skulle trænge til hjælp, så vidste han, hvor den var at finde. Det mindedes præsten nu, da Carl X Gustav gik med sin hær mod København; han opsøgte kongen og bad om beskyttelse for sin egn. Der blev så i Karlslunde, Karlstrup, Mosede og Sollerrød indkvarteret mandskab til beskyttelse, de så kaldte salveguardier. Men det syntes, som om de blev mere til plage end til beskyttelse.

I 1659 døde en stakkels lam mand af skræk, da en svensk soldat trak ham i benene.

Kvindens indstilling overfor fremmede soldater, selv om de er fjender, har vist alle dage været den samme. I Karlstrup kirke måtte fire kvinder stå offentligt til skrifte som straf for deres omgang med svenske soldater. Men der var også dem, der havde mere reelle hensigter; således trolovede præsten 14. oktober 1659 pigen Kirsten Pedersdatter til salveguardier Conrad Kjøen; de blev viet senere. Han havde året før stået fadder i kirken.

Fra krigen med England 1807 – 14 fortælles følgende træk: Da englænderne en dag forlangte, at sognefoged Joseph Olsen skulle tilsige nogle vogne, fandt han det praktisk at blæse i sit horn for at samle bymændene; dette opfattede englænderne imidlertid, som om han blæste til alarm og de truede da med at hænge eller skyde fogeden. En huskone, Mette Esoens, som kunne lidt engelsk, kom til og forklarede sagen og redede dermed sognefogedens liv (han døde i 1823). Efter en anden beretning forlangte englænderne, at fogeden skulle skaffe dem kvarter og det siges, at det var en ”omløber”, der kom til og klarede sagen. Hvad der end er rigtigt, så bliver sagens afgørelse jo den samme. Mølleren, Anders Mortensen Lund, fik en dag besøg af nogle englændere, der forlangte mad. Medens karle og piger blev bange og skjulte sig, dækkede møllerenens kone bord for gæsterne. Da måltidet var forbi og der endnu var noget mad på bordet, ville soldaterne tage det med sig; de skar da dugen i små stykker, hvori de pakkede maden og gik glade bort med hver sin pakke. Den mad, soldaterne havde fået, kunne møllerkonen godt unde dem, men hun var meget bedrøvet over den sønderskårne dug.

I krigen 1848 – 50

faldt husmand Niels Pedersen. Som dreng tjente han hos gårdmand Peder Mortensen (matr. 15). Da han en aften blev sendt ned på kroen for at låne nogle tællelys, hørte han sit navn blive råbt ude i mosen; han blev ved at gå efter lyden, der stadig fjernede sig og til sidst kom han helt ud til Klintegården i Karlslunde sogn uden at have truffet nogen. Dér så han et syn, som han dog aldrig ville udtale sig nærmere om. Han opfattede det som et varsel om hans død.

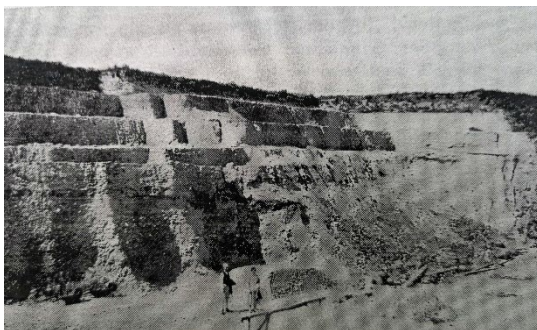
I stormfloden den 23. november 1872 strandede på Karlstrup Strand et russisk, et svensk og et engelsk fartøj samt en norsk slup, som kom helt ind på land.

I 1892 strandede her en svensk tremaster ”Anna”, der var lastet med props. Under verdenskrigen 1914 – 18 blev sognets nordlige del gennemskåret af de skyttegrave, der hørte til Tunestillingen; det var særlig Bakkegårdens marker, det gik ud over; men efter stillingens nedlæggelse blev der givet god erstatning.

Kalk og kalkværk.

Et særkende for Karlstrup sogn er, at undergrundens kalklag her ligger så nær jordens overflade, at det uden større besvær har kunnet lade sig gøre at bryde kalken. Et stykke syd for byen danner den faste kalk en lille

kuppelformet kalkklippe, hvis overflade er ca. 12 meter over dagligt vande. Over kalken her er et 8½ meter tykt lag af rødgult moræneler. Fra klippens højeste punkt, omtrent 314 meter syd for den gamle skole, falder kalkens overflade til alle sider og bliver efterhånden dækket

2 Fra Karlstrup grusgrav 1929

af så tykt et lag ler, at det ikke kan betale sig at bryde kalken. En undtagelse herfra er dog strækningen syd for højdepunktet, hvor kalken kun er dækket af 3 – 5 meter moræneler, hvor også kalkbruddet er anlagt. Kalken synes oprindeligt at

være afsat under særlige rolige naturforhold og har ikke senere undergået særlig forandringer.

Dog er både flint- og kalklagene senere brudt i stykker uden at disse dog har forandret stilling indbyrdes, hvilket i høj grad letter brydningen. Kalk- og flintlag skifter regelmæssig med hverandre og er skarpt adskilte, uden at flinten, som det ellers er tilfældet andre steder om København, sender udløbere ind i kalken. Hvor regelmæssig lagene skifter, ses af følgende tabel for opmåling, som er foretaget på en 6½ meter høj og 15,7 meter lang lodret væg i det nordlige kalkbrud:

Flint	15,7		Flint	18,8
Kalk	62,8		Kalk	125,6
Flint	21,9		Flint	18,8
Kalk	94,2		Kalk	113,0
Flint	25,1		Flint	15,8
Kalk	141,3		Ialt	653,0 cm.

I alt flint 116,15 cm., kalk 536,76cm. Flinten udgør således kun 18 procent, resten er ren kalk.

Flinten er hovedsagelig sort eller sortgrå med muslet brud. Kalken er Bryozokalk, men mange af lagene er senere blevne helt tætte ved krystallisering. Der er ikke særlig mange forsteninger af dyr, dog en del søpindsvin, brachiopoder, nogle muslingearter og koraller samt en del mindre hjættænder. Der findes endvidere nogle små klumper svovlkis, men for det meste er de forvitrede og omdannede til det rødgyule svovlækker.

I det sydlige kalkbruds nordlige væg er der i tidens løb foregået store udvaskninger noget under kalkens naturlige overflade, så at der har dannet sig to rørformede kanaler, der er flere alen i gennemsnit. Loftet i disse kanaler er flere steder styrtet sammen, så at de omgivende lag er bragt ud af deres oprindelige leje. Det er vel forklaringen på, at en hest, som det fortælles, engang skal være sunket i jorden ved at der pludselig dannede sig et 2 meter dybt hul i nærheden af det sted, hvor brydningen foregår. Undersøgelserne tyder på, at der i det sydlige brud er blevet

brudt kalksten i meget gamle dage. Det er da højst sandsynligt, at man her har taget de kalksten, hvoraf Karlstrup kirke delvis er bygget. Stenarten har vist sig at være fortrinlig til bygningsbrug, så at den igennem århundreder har kunnet modstå vejrets påvirkninger. Det største af nuværende brud blev begyndt i 1843 af kammerherre Carlsen, Gammel Køgegård; det mindre noget senere (1856?) af gårdmand Jens Madsen, Karlstrup. Omkring 1860 nævnes her kalkbrænder Richter. Dr.Phil. Chr. Rørdam købte 13. februar 1896 Kalkværksgården, matr.nr. 4, ”med alt dens rette tilhørende og underliggende, herunder bygninger, kalkovn, besætning, kalkbruds- og avlsredskaber m.v.” af Jens Madsens enke Karen Larsdatter, og 20. februar samme år, stiftedes A/S Kagstrup Kalkværker, der den 1. maj 1897 købte gården af dr. Rørdam og siden har ejet den og kalkværket, som det året før havde fået overdraget af forpagter Richter. Selskabet bestod af ingeniør E.A. Foss, cand. Jur. R. Howard Grøn, ingeniør F. Johannesen, dr.phil. Chr. Rørdam og direktør C.K. Slomann. Gårdens tilliggende var ca. 40 tønder land, hvoraf kalkværket med brud, affaldsbunker, ovne, lagerbygninger og maskinhus optager ca. 5 tdr. land. Den normale arbejdskraft ved normal byggevirkksomhed er 20 -25 mand. Der brydes årlig mellem 4000 og 6000 kubikmeter kalk. Størsteparten deraf brændes i to ovne og sælges til mørtelfabrikation. I 1942 opførtes et anlæg til fremstilling af hydratkalk. Foruden kalksten fremkommer ved brydning ca. 2000 kubikmeter affald, hvorfra jordbrugskalk fraharpes. Resten sælges som vejmaterialer, navnlig flint i forskellige størrelse. Ved Korporalskroen er man engang (før 1897) ved brøndgravning stødt på faststående kalk ca. 2 meter under jordoverfladen; den lignede limsten og det dækkede lag er antagelig moræneler. Det har altså længe været kendt, at der også her kunne brydes kalk og i 1935 anlagdes da her et nyt kalkværk ”Sjællands Patentkalkværk A/S, som i 1937 købte 10 tønder land af kroens jord, ret øst for denne. I 1940 erhvervede Kagstrup kalkværker en aktiepost heri. Patentkalkværket er nu nedlagt.

Fortsættes i et senere blad...

Solrød Lokalhistoriske Forening

c/o Tonny Lauridsen

Svenstrupvang 4, 4622 Havdrup

Solrød Lokalhistoriske Forenings hjemmeside: www.solofo.dk

Formand	Tonny Lauridsen	21 78 79 20
Næstformand	Kirsten Kurland	29 73 19 49
Sekretær	Bent Pedersen	21 43 39 09
Kasserer	Lis Hansen	51 74 18 98
Best. medlem	Inger-Hanne Christensen	24 48 72 77
Arkæologiske gruppe	Kjeld Ejdorf	40 76 22 04
(Kontakt til Museum Sydøstdanmark)		

Årskontingent: 125 kr. for enkeltpersoner
150 for husstand, forening eller organisation

*Betaling af kontingent med girokort +01 5099978
ved netbank, eller kontakt foreningens
kasserer:*

Lis Hansen, telf. 51 74 18 98, lis.hansen@live.dk

E-mailadresser fra medlemmerne til bestyrelsen

*Foreningen udgiver hvert år 4 blade, hvor vi bringer forskellige oplysninger.
Hvis der er ekstra besked mellem to blade, så ville det være dejligt med jeres
e-mail adresse, så vi fremover kan bruge den, når det er nødvendigt.
Send venligst jeres adresse til: Tonny Lauridsen, tl@solofo.dk*

Solrød kommunes Lokalarkivs hjemmeside: www.solrødarkiv.dk

Solrød Lokalhistoriske Arkiv 56 18 19 55

*Solrød Aktivitets- og Frivilligcenter, Solrød Center 85,
2680 Solrød Strand. Åbningstid: Onsdage kl 9.30 – 11.30
Torsdage i lige uger kl 16. – 18.00*

Redaktion Bo Olsson
Eftertryk tilladt forudsat tydelig kildeangivelse
Tryk af medlemsblad: Grafisk Rådgivning APS
Antal tryk: 300, ISSN: 1397 – 6397